

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

2018-06-13
Dnr Skolverket 7.5.2-2017-1367
Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017
Dnr SPSM 9 UTV-2017/3
1 (1)

Redovisning av uppdrag om att anpassa en modell för skolsamverkan till att omfatta alla placerade barn och unga

Dnr U2017/00617/S

Regeringen, Utbildningsdepartementet, har den 16 februari 2017 givit Skolverket, Socialstyrelsen och Specialpedagogiska skolmyndigheten i uppdrag att anpassa en modell för skolsamverkan till att omfatta alla placerade barn och unga.

Enligt uppdraget ska Skolverket, Socialstyrelsen och Specialpedagogiska skolmyndigheten lämna en redovisning till Utbildningsdepartementet senast den 30 juni 2018.

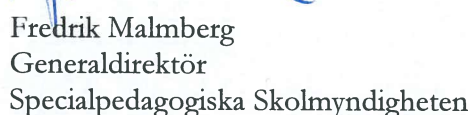
Härmed överlämnas redovisning av ovan angivna uppdrag.

Peter Fredriksson
Generaldirektör
Skolverket

Olivia Wigzell
Generaldirektör
Socialstyrelsen

Fredrik Malmberg
Generaldirektör
Specialpedagogiska Skolmyndigheten

2018-06-30

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

Redovisning av uppdrag att anpassa en modell för skolsamverkan till att omfatta alla placerade barn och unga.

U2017/00617/S

Härmed redovisas uppdraget att anpassa en modell för skolsamverkan till att omfatta alla placerade barn och unga.

Sammanfattning

Skolverket, Socialstyrelsen och Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM, har enligt uppdrag från regeringen anpassat en modell för skolsamverkan, SiSam, till att omfatta alla placerade barn och unga. Den anpassade modellen, SAMS, presenteras närmare i bilaga 1. Modellens syfte är att bidra till obruten skolgång och stärkt skolförankring för placerade barn och unga.

Förutsättningarna för SAMS-modellen är mer komplicerade än de som gäller för SiSam. SAMS ska kunna tillämpas för alla placerade barn och unga medan SiSam är utformad för barn och unga på SiS särskilda ungdomshem. Det innebär bland annat att mångdubbelt fler barn och unga omfattas, fler och olika placeringsformer med olika huvudmän berörs, skilda huvudmän för boende och skola ska samverka. Med utgångspunkt i erfarenheter från SiSam är SAMS-modellen anpassad för att möta dessa mer komplicerade förutsättningar.

SAMS-modellen är utformad som konkreta anvisningar för vad berörda befattningshavare, främst socialsekreterare och rektorer, bör göra i varje steg i samverkansprocessen. Varje steg representerar en kritisk punkt som identifierats för att samverkan för en obruten skolgång ska kunna fungera.

Redovisning av regeringsuppdrag

2 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367
Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017
Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

Modellen är också utformad utifrån mer generella erfarenheter av villkor för fungerande samverkan. Dit hör att ansvar och roller för de samverkande parterna är tydliggjorda, att de samverkande parterna har kunskap om och respekt för varandras uppdrag samt att de utifrån den kunskapen också har realistiska förväntningar på varandra. Därför har till de konkreta anvisningarna också lagts texter med hänvisning till regelverk som gäller för socialtjänst och skola.

SAMS-modellens utformning syftar också till att bidra till möjligheterna att nå samsyn och en gemensam målbild.

I modellen ges vägledning för hur kontinuitet i skolgången och elevernas skolförankring kan följas upp lokalt i den enskilda kommunen. Förslag ges också för hur uppföljning och utvärdering på aggregerad nivå kan utformas.

I uppdraget har ingått att, utöver placerade barn och unga, även inkludera barn och unga som vistas i skyddat boende samt ensamkommande unga som fyllt 18 men inte 21 år och för vilka det inte längre finns ett beslut om placering. Dessa grupper omfattas dock inte av SAMS-modellen.

För spridning av modellen till sina målgrupper ansvarar respektive myndighet. Dessa spridningsinsatser bedöms dock inte vara tillräckliga för att säkerställa att modellen får genomslag i det dagliga arbetet med placerade barn och ungas skolgång. Kommunerna kan därför behöva stöd i implementeringsarbetet.

Uppdraget

Skolverket, Socialstyrelsen och Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) fick i februari 2017 regeringens uppdrag att anpassa den så kallade SiSam-modellen till att omfatta alla barn och unga som är placerade i familjehem, jourhem, HVB och stödboende.¹ I arbetet med att anpassa modellen ska även barn och unga som vistas i skyddat boende samt ensamkommande unga som fyllt 18 men inte 21 år, och för vilka det inte längre finns beslut om placering enligt socialtjänstlagen (2001:453), SoL, eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, inkluderas. I uppdraget anges att en fungerande skolgång är en viktig faktor för alla barn och unga och har stor betydelse för deras möjligheter i framtiden. Vidare konstateras att barn som växer upp i samhällsvård som grupp har sämre fysisk och psykisk hälsa än genomsnittet. De löper flera gånger högre risk att i vuxen ålder

¹ U2017/00617/S <http://www.regeringen.se/492bc7/contentassets/2513e71ebb0849c1bd75ee4533d2b851/uppdrag-att-anpassa-en-modell-for-skolsamverkan-till-att-omfatta-alla-placerade-barn-och-unga.pdf> (Hämtat 2018-02-21)

Redovisning av regeringsuppdrag

3 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

drabbas av hälsorelaterade och psykosociala problem. Hur de lyckas i skolan är den enskilt viktigaste faktorn för hur det går för dem senare i livet.

SiSam-modellen har på regeringens uppdrag utvecklats gemensamt av Statens institutionsstyrelse (SiS) och SPSM.² Syftet med modellen har varit att skapa bättre förutsättningar för en obruten skolgång och god förankring i skolan för de barn och unga som vårdas på SiS särskilda ungdomshem.

SiS uppföljning av modellen har visat på positiva tendenser och regeringen önskar nu anpassning av modellen så att den kan användas även vid andra placeringar av barn och unga.

Av den anpassade modellen ska också framgå hur uppföljning på individnivå ska genomföras, i syfte att utläsa vilken effekt modellen har haft för flickor respektive pojkar avseende skolförankring och obruten skolgång. I uppdraget ingår även att ge förslag på hur uppföljning och utvärdering på aggregerad nivå kan ske. Vidare ingår att sprida modellen till kommuner och andra viktiga aktörer.

Detta är Skolverkets, Socialstyrelsens och SPSM:s gemensamma slutredovisning av uppdraget.

Bakgrund

SiSam-modellen

SiSam-modellen är en modell för samverkan, dels mellan socialtjänst och skola i en kommun och dels mellan kommunen och SiS. Modellen erbjuder kommunernas socialtjänst och skola, liksom SiS ungdomshem och dess skolverksamhet, ett gemensamt verktyg och arbetssätt för att kunna samordna sina insatser för de placerades skolgång.

SiSam-modellen togs fram med utgångspunkt i ett regeringsuppdrag till Statens institutionsstyrelse och Specialpedagogiska skolmyndigheten.³

Modellen bygger på att kommun och SiS tecknar samverkansavtal⁴ där man förbinder sig att tillämpa modellen. En viktig del i samverkansavtalen är att såväl

² SiS 2016. <https://www.stat-inst.se/globalassets/sisam/slutredovisning-regeringens-uppdrag-till-sis-och-spsm-utveckla-och-prova-en-samverkansmodell-for-skolverksamheten.pdf>

³ S2012/4969/FST <http://www.regeringen.se/49bbf4/contentassets/8316bb8c85224ae592652d6f62d0f912/uppdrag-att-prova-en-strukturerad-modell-for-skolan-inom-statens-institutionsstyrelse-s20124969fst>

⁴ Samverkansavtal Statens institutionsstyrelse och kommun. <https://www.stat-inst.se/globalassets/sisam/samverkansavtal.pdf> (Hämtat 2018-02-21)

Redovisning av regeringsuppdrag

4 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

kommunen som SiS åtar sig att utse samordnande funktioner på social- och utbildningsförvaltning respektive på de särskilda ungdomshemmen.

SiSam-modellen fokuserar på kommunikationen inför beslut om omhändertagande, under vistelsen på ungdomshemmet samt inför och efter utskrivning. I socialtjänstens kommunikation med SiS ingår att ställa krav på ungdomshemmen när det gäller de placerades skolgång samt överlämna relevant skolinformation som inhämtats från elevens tidigare skola.

Avtalskommunerna har fått stöd i implementeringen av modellen genom SPSM:s försorg.⁵

SiS och SPSM konstaterade i slutredovisningen till regeringen att SiSam-modellen med ganska små justeringar kan användas även vid andra placeringar.⁶ Flera kommuner som använder modellen menar att rutinerna fyller ett tomrum och att modellen bidragit till att utveckla skolsamverkan för barn och unga i samhällsvård generellt, inte endast i den av SiS bedrivna tvångsvården. De har försökt att tillämpa (varianter av) modellen för placeringar i såväl familjehem som HVB.

En mer utförlig beskrivning av SiSam-modellen återfinns i bilaga 2.

Behov av en anpassad modell för skolsamverkan

Barn och unga som växer upp i samhällsvård har sämre fysisk och psykisk hälsa än genomsnittet. De löper också flera gånger högre risk att i vuxen ålder drabbas av hälsorelaterade och psykosociala problem. Som grupp har dessa barn mycket höga risker för en ogynnsam utveckling över tid när det gäller självmord, missbruk, kriminalitet, bidragsberoende och tonårsföräldraskap. Den enskilt viktigaste faktorn för hur det går för dessa barn och unga senare i livet är hur de lyckas i skolan. Det har visat sig att ”skolmisslyckanden” är en nyckelfaktor för att förstå deras ogynnsamma utveckling. Omvänt har frånvaron av ”skolmisslyckanden” visat sig vara den enskilt viktigaste skyddsfaktorn för en gynnsam utveckling.⁷

Såväl nationell som internationell forskning pekar på att placerade barn, trots normal begåvning, ofta underpresterar i skolan. Forskning på svenska registerdata har visat att det är mellan två och tre gånger så vanligt med låga betyg hos placerade barn jämfört med genomsnittet. De placerade barnen har också hälften så stor sannolikhet att genomgå en högskoleutbildning i vuxen ålder jämfört med barn som inte varit placerade med motsvarande begåvning och betyg. Sammanfattningsvis har de placerade barnen som grupp väsentligt lägre utbildningsnivå i vuxen ålder än

⁵ SiS 2016, sid 13

⁶ SiS 2016, sid 5, 22-23

⁷ Socialstyrelsen 2010. Social rapport 2010.

Redovisning av regeringsuppdrag

5 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

andra jämnåriga, oavsett längden på placeringen, deras ålder vid placeringen eller placeringsformen.⁸

En liknande bild framträder i Socialstyrelsens Öppna jämförelser. I senast publicerade Öppna jämförelser framgår att 67 procent av barn som varit placerade någon gång under uppväxten fullföljde grundskolan vid 17 års ålder att jämföra med 93 procent för samtliga 17-åringar. Andelen som fullföljt en treårig gymnasieutbildning vid 20 års ålder uppgick till 26 procent för de ungdomar som någon gång under året varit placerade mot 79 procent för samtliga.⁹

Skolinspektionen visar i sin senaste granskning av undervisning i HVB att flertalet besökta boenden upplever svårigheter att få en sammanhållen bild av den enskilde elevens skolhistorik. Exempelvis är det vanligt att placerade barn och unga byter kommun, boende och skola. Det försvårar skolans möjligheter att bedöma eventuella behov av stöd då tidigare utvärderingar av skolinsatser och skolresultat försvinner längs vägen.¹⁰ Även Skolinspektionens granskning från 2009 visar på liknande tendenser.¹¹

Tidigare studier om samverkan kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa visar att tre förutsättningar behöver vara på plats för att en välfungerande samverkan ska komma till stånd; styrning, struktur och samsyn.¹² Beträffande *styrning* krävs ett gemensamt mål och en tydlig styrning på alla ledningsnivåer - från den övergripande politiska till den administrativa nivån. Därtill behöver ledningen efterfråga uppföljning och utvärdering av samverkan. En framgångsrik samverkan förutsätter även *struktur* i form av en tydlig arbetsfördelning, rutiner och samordnarfunktioner. Slutligen krävs det *samsyn*, vilket innebär att aktörerna har en gemensam bild av uppdraget och hyser tillit till varandras professioner och verksamheter.

Regeringens nationella samordnare för den sociala barn- och ungdomsvården

Regeringen beslutade i augusti 2014 att tillsätta en nationell samordnare för den sociala barn- och ungdomsvården. Samordnarens huvudsakliga uppdrag var att ge kommunerna stöd i deras arbete med att skapa en trygg och säker vård.

⁸ ibid

⁹ Socialstyrelsen 2018. Öppna jämförelser 2018 social barn- och ungdomsvård 2018.

¹⁰ Skolinspektionen (2017). HVB-placerade elevers utbildning i kommunala grundskolor.

¹¹ Skolinspektionen (2010.) Undervisning vid Hem för vård eller boende, HVB. Elever får inte den undervisning de har rätt till.

¹² Danermark et al. (2009). Strategi för samverkan kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa. Örebro universitet 2009

Redovisning av regeringsuppdrag

6 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

Samordnaren har bland annat föreslagit regeringen att ge ett uppdrag att anpassa Si-Sam-modellen så att den kan användas också för andra former av placeringar.¹³

I sin slutrapport¹⁴ redovisar samordnaren resultat från omfattande dialogverksamhet med 50 kommuner. Samordnaren återger bland annat kommunernas svårigheter att omsätta samverkanssatsningar i praktisk handling:

” En önskan om bättre samverkan mellan olika huvudmän kring barn och unga var något som ständigt återkom. Här beskrevs samtidigt otaliga satsningar av olika slag – men tyvärr inte sällan med tillägget att det varit svårt eller inte fungerat som det varit tänkt.”¹⁵

I dialogen med kommunerna identifierade samordnaren tre framgångsfaktorer för en fungerande samverkan¹⁶

- Förtydliga olika huvudmäns handlingsutrymme
- Viktigt att tydliggöra roller och ansvar
- Nedskrivna strukturer för samverkan

Ett socialt investeringsperspektiv

Barns och ungas skolmisslyckanden medför betydande överrisker för bland annat bristande förankring på arbetsmarknaden och fysisk och psykisk ohälsa. Kostnaderna för detta är avsevärda ur såväl samhälls- som individperspektiv. I arbetet med anpassningen av SiSam-modellen har de samverkande myndigheterna låtit ta fram beräkningar av samhälleliga kostnader. Beräkningarna har genomförts av Eva Nilsson Lundmark och Ingvar Nilsson på KRUT AB. Syftet med att beräkna de samhälleliga kostnaderna är att ytterligare understryka vikten av samverkan inom och mellan kommuner för att skapa bättre förutsättningar för placerade barn och ungas skolgång

Det är svårt att beräkna direkta ekonomiska effekter av obruten skolgång för placerade barn. Däremot kan beräkningar göras av vilka merkostnader som sannolikt uppstår om inga åtgärder vidtas. Beräkningarna bygger då på känd kunskap om placerade barns skolmisslyckanden och betydelsen av dessa för hur det går för dem senare i livet.

¹³ Socialdepartementet 2017. *Barnet och ungdomens reform – Förslag för en hållbar framtid*. Slutrapport från den nationella samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvården, 2017

¹⁴ ibid

¹⁵ ibid, sid 103

¹⁶ ibid, sid 103-104

Redovisning av regeringsuppdrag

7 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

Beräkningarna är ett försök att uppskatta de merkostnader som kan förväntas hos olika samhällsaktörer i ett 25-årigt perspektiv. Beräkningar har gjorts för tre typfall. I samtliga fall har de beräknade framtida kostnaderna omvandlats till nuvärde.

- *Sambällsekonomiska effekter av långa perioder av psykisk ohälsa och arbetslöshet till följd av tidigare skolmisslyckanden*

I detta fall beräknas merkostnaderna uppgå till ca 6 mnkr per individ.

- *Ackumulerade sambällsekonomiska effekter av långa perioder av psykisk ohälsa och arbetslöshet till följd av tidigare skolmisslyckanden*

Här beräknas merkostnaderna till ca 11 mnkr per individ.

- *Sambällsekonomiska effekter av livslångt utanförskap med följdproblematik i form av kriminalitet och missbruk*

I detta fall beräknas de högsta merkostnaderna uppstå, ca 32 mnkr per individ.

Kostnader och beräkningsmetod med mera beskrivs närmare i Bilaga 3.

Arbetet med anpassningar av SiSam-modellen

Arbetet med anpassning av SiSam-modellen har bedrivits i nära samverkan mellan de tre myndigheterna. Inledningsvis har de samverkande myndigheterna genomfört en kartläggning av olika placerings- och boendeformer och villkoren för dessa, av skillnader i förutsättningar mellan placeringar på SiS ungdomshem och andra placeringar, av rådande regelverk för socialtjänstens arbete med placeringar samt av placerade barn och ungas rätt till skolgång.

Därefter har arbetet inriktats mot att, med utgångspunkt dels i SiSam-modellens samverkansprocess och dels i Socialstyrelsens och Skolverkets gemensamma vägledning ”Placerade barns skolgång och hälsa – ett gemensamt ansvar”¹⁷ identifiera kritiska punkter för samverkan kring skolgången när fler aktörer involveras än vad som är fallet vid placeringar på SiS ungdomshem. Kring dessa kritiska punkter har en anpassad modell byggts.

I anpassningsarbetet har de samverkande myndigheterna samrått med Statens institutionsstyrelse, Inspektionen för vård och omsorg, Statens skolinspektion, Migrationsverket, Sveriges kommuner och landsting, Friskolornas riksförbund, Idéburna skolors riksförbund, regeringens nationella samordnare för den sociala barn- och

¹⁷ Placerade barns skolgång och hälsa – ett gemensamt ansvar. <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2013/2013-1-2>

Redovisning av regeringsuppdrag

8 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

ungdomsvården, Skolforskningsinstitutet och Stiftelsen Allmänna Barnhuset. Vidare har samråd i olika former skett med en rad kommuner, bland andra Göteborg, Hässleholm, Järfälla, Kungsbacka, Linköping, Norrköping, Sjöbo, Stockholm och Åmål. Kommunsamråden har haft fokus på kommunernas erfarenheter av samverkan kring skolgången för placerade barn och unga, såväl på SiS som i andra former av placeringar.

Placeringsformer för vilka SiSam-modellen anpassats*Familjehem*

Familjehem är ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt.¹⁸ Ett barn kan bo i ett familjehem från några månader upp till hela sin uppväxt.

Jourhem

Jourhem är ett enskilt hem som vid upprepade tillfällen på uppdrag av socialnämnden eller motsvarande tar emot barn och ungdomar för tillfällig vård och fostran och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt.¹⁹ Ett jourhem kan bli aktuellt om socialtjänsten snabbt behöver hitta ett boende för ett barn som behöver skydd eller stöd. Ett barn får inte vårdas i ett jourhem längre tid än två månader räknat från det att nämndens utredning är slutförd, om det inte finns särskilda skäl.²⁰ Ett barn som placeras akut i ett jourhem när utredningen inleds kan alltså i normalfallet vara kvar i hemmet under längst sex månader.

Hem för vård eller boende (HVB)

Hem för vård eller boende (HVB) är ett hem inom socialtjänsten som tar emot enskilda för vård eller behandling och samtidigt är ett boende. Det kan bedrivas av offentliga eller privata aktörer. Om hemmet drivs av ett bolag, en förening, en sällskapighet, en stiftelse eller en enskild individ krävs att verksamheten bedrivs yrkesmässigt. Dessa aktörer måste även ha tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg (IVO) för att bedriva verksamheten.²¹ Om verksamheten bedrivs av en kommun eller ett landsting behöver den däremot bara anmälas till IVO.²² Olika HVB har olika inriktningar och riktar sig till olika målgrupper. Det finns ett mindre antal HVB som tar emot både barn och vårdnadshavare.

¹⁸ 3 kap. 2 § socialtjänstförordningen (2001:937), SoF

¹⁹ 6 kap. 6 § tredje stycket SoL

²⁰ 6 kap. 6 § fjärde stycket SoL

²¹ 7 kap. 1 § SoL och 3 kap. 1 § SoF

²² 7 kap. 1 § SoL

Redovisning av regeringsuppdrag

9 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

Stödboende

Stödboende är en verksamhet inom socialtjänsten som tar emot enskilda i åldern 16 till 20 år i ett eget boende med individanpassat stöd. Barn i åldern 16 till 17 år får tas emot i ett stödboende endast om det finns särskilda skäl.²³ Om en sådan verksamhet drivs av ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ krävs dessutom att verksamheten bedrivs yrkesmässigt.²⁴ Stödboenden är avsedda för personer som behöver insatser i form av tillsyn och stöd men inte vård eller behandling. Ett stödboende kallas ibland t.ex. träningsboende eller utslussningsboende.²⁵

Skillnader i förutsättningar mellan SiS-placeringar och andra placeringar

Förutsättningarna för skolgången skiljer sig åt mellan de olika placeringsformerna. För att kunna anpassa modellen har skillnaderna behövt klargöras. Det föreligger både kvantitativa och kvalitativa skillnader. Några skillnader som behöver uppmärksammas utifrån syftet att anpassa SiSam-modellen är

- Berörda barn och unga. Antalet barn och unga som någon gång under ett år placeras på SiS ungdomshem uppgår till cirka 1 200. För alla placeringsformer överstiger antalet 30 000.²⁶ Under 2016 var cirka 20 000 barn och unga någon gång under året placerade i familjehem och 10 500 i HVB.
- Berörda kommuner. Endast en dryg fjärdedel av landets kommuner genomför under ett ”normalår” fem eller fler placeringar på SiS ungdomshem.²⁷ I princip samtliga kommuner genomför motsvarande antal placeringar i övriga placeringsformer.
- Berörda boendeaktörer. De särskilda ungdomshemmen uppgår till 23 med en gemensam huvudman, SiS. September 2017 fanns 2 148 HVB, varav hälften i offentlig regi och 574 stödboenden, varav närmare två tredjedelar i offentlig regi.²⁸ Uppgifter över antalet familjehem saknas på nationell nivå, dock är familjehem den vanligaste placeringsformen.

²³ 6 kap. 1 § SoL

²⁴ 3 kap. 1 a § SoF

²⁵ Socialstyrelsens termbank

²⁶ Socialstyrelsens statistik över placerade barn och unga omfattar endast personer med svenskt personnummer. Det innebär att asylsökande vars ansökan ännu inte prövats inte inräknas. Siffran utgår från barn och unga som någon gång under 2016 var placerade för vård utom hemmet enligt SoL eller för insats enligt LVU, oavsett vilket år placeringen påbörjades.

²⁷ Uppgifter från SiS

²⁸ Inspektionen för vård och omsorg, registerutdrag september 2017

Redovisning av regeringsuppdrag

10 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

- Huvudmannaskap för boenden. SiS är huvudman för samtliga 23 särskilda ungdomshem. De nämnda 2 148 HVB-enheterna drevs av 1 026 olika huvudmän, varav ca 70 procent enskilda och de 574 stödboendena av 368 huvudmän, varav drygt 40 procent enskilda.²⁹
- Huvudmannaskap för skola. Vid SiS särskilda ungdomshem är SiS inte bara huvudman för vård- och behandlingsverksamheten, utan även för utbildningsverksamheten. Enstaka HVB har beviljats tillstånd av Skolinspektionen att bedriva fristående skola; i flertalet övriga fall drivs boende och skola av olika huvudmän.
- Byte av hemkommun³⁰. Vid placering på SiS särskilda ungdomshem sker i normalfallet ingen ändring i folkbokföringen och därmed inget byte av hemkommun i den mening som avses i skollagen. Detsamma gäller som regel vid placeringar i HVB i annan kommun. Vid tillfälliga placeringar, t.ex. i jourhem, ändras normalt inte heller folkbokföringen. Vid övriga placeringar byter barnet eller den unge som regel hemkommun om boendet ligger i en annan kommun och barnet eller den unge folkbokförs där.
- Tvång kontra frivillighet. Placeringar på SiS särskilda ungdomshem är tvångsplaceringar (även om enstaka SoL-placeringar förekommer). Övriga placeringar är till ca 75 procent frivilliga placeringar enligt SoL.³¹

När antalet ärenden som berörs av en anpassad modell ökar kraftigt (berörda barn och unga mångfaldigas och när antalet kommuner som gör fler än enstaka placeringar ökar) involveras långt fler handläggare. Svårigheterna att säkerställa en likvärdig och rättssäker process så att alla placerade barn och unga får den skolgång de enligt skolförfattningarna har rätt till ökar. Därmed ökar även behovet av anpassning mot större enkelhet och tydlighet i modell och rutiner.

Även det stora antalet boendeaktörer medför behov av anpassning mot större enkelhet och tydlighet. Med 23 boenden (SiS) framstår möjligheterna för placerande kommun att följa upp och kontrollera att kontinuitet upprätthålls och att de placerade får den skolgång de har rätt till som jämförelsevis hanterliga. Med 2 700 boenden, familjehemmen oräknade, framstår möjligheterna som mer problematiska.

²⁹ ibid

³⁰ 29 kap. 6 § skollagen

³¹ Socialstyrelsen, Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga

Redovisning av regeringsuppdrag

11 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

I SiSam-modellen har varje kommun kunnat ingå likalydande avtal med SiS om tillämpning av modellen och dess rutiner.³² Det stora antalet huvudmän med olika inriktning och med olika intresse av vad man vill avtala om gör det inte möjligt att tillämpa en avtalsmodell av samma typ som i SiSam-modellen.

Några erfarenheter från SiSam

Framgångsfaktorer som kommuner och SiS-hem återkommande angett för att modellen ska fungera:

- Samordningsfunktioner på förvaltningsnivå i kommunen.
- Gemensamma rutiner för olika placeringsformer.
- Systemstöd. Det bör finnas digitalt stöd för samverkansprocessen.
- Förankring på chefsnivå.
- Skolan involveras tidigt i processen.
- Skoldokumentation av god kvalitet.
- Avlämnande och mottagande skola talar direkt med varandra istället för kommunikation med socialtjänsten som mellanhand.

Hinder som kommuner och SiS-hem återkommande har angett för att modellen ska fungera:

- Hög arbetsbelastning i socialtjänsten.
- Hög personalomsättning.
- Samverkanskultur mellan socialtjänst och skola saknas.
- Behandlingsperspektivet tar över på skolans bekostnad.
- Skolgången redan bruten på grund av täta skolbyten och hög frånvaro.
- Fysiska samverkansmöten är svåra att få till stånd.

Rätt till skolgång vid placering

Placerade barn och unga har samma rätt till utbildning och skolgång som andra barn och unga. Barn som är bosatta i Sverige omfattas av skolplikt. Skolplikten motsvaras av en rätt till utbildning.³³ Hemkommunen har ett ansvar för att skolpliktiga barn får föreskriven utbildning och fullgör sin skolgång.³⁴ Hemkommunen ska enligt skollagen se till att skolpliktiga barn som inte går i kommunens egna skolor får föreskriven utbildning på något annat sätt³⁵ Med hemkommun avses enligt

³² Samverkansavtal Statens institutionsstyrelse och kommun. <https://www.stat-inst.se/globalassets/sisam/samverkansavtal.pdf>

³³ 7 kap. 2–3 §§ skollagen. Av 29 kap. 2 § skollagen framgår vad som avses med bosatt i landet.

³⁴ 7 kap. 21 § skollagen

³⁵ 7 kap. 20–21 §§ skollagen.

Redovisning av regeringsuppdrag

12 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

skollagen den kommun som personen är folkbokförd i.³⁶ Vårdnadshavaren ska se till att barnet fullgör sin skolplikt. Även huvudmannen för skolan ska enligt skollagen se till att eleverna fullgör sin skolgång. När en skolpliktig elev börjar eller slutar i en fristående skola eller när eleven är frånvarande i betydande utsträckning utan giltig orsak ska huvudmannen snarast lämna uppgift om detta till elevens hemkommun.³⁷ Varje kommun ansvarar också för att ungdomarna i kommunen erbjuds gymnasie- och gymnasiesärskoleutbildning av god kvalitet.³⁸ Gymnasieskolan ska vara öppen för ungdomar som avslutat sin grundskoleutbildning eller motsvarande utbildning enligt de förutsättningar som anges i skollagen.³⁹

Inom skolan finns flera aktörer som kan bli involverade i ett barns skolgång. Barnet eller den unge kan gå i en kommunal eller en fristående skola och i olika skolformer. Skola kan även bedrivas vid ett HVB under förutsättning att huvudmannen har godkänts som huvudman för skolverksamheten av Skolinspektionen. För placerade barn som byter skola finns, precis som vid andra skolövergångar, en avlämnande och en mottagande skola.

Den anpassade modellen

Avgränsningar

I uppdraget från regeringen anges att dels barn och unga som vistas i skyddat boende och dels ensamkommande unga som fyllt 18 men inte 21 år och för vilka det inte längre finns ett beslut om placering enligt SoL eller LVU ska inkluderas i arbetet med att ta fram en anpassad modell.

De tre samverkande myndigheterna gör den gemensamma bedömningen att det med nuvarande reglering inte låter sig göras att skapa en enda modell som, utöver placerade barn och unga, även omfattar dessa båda grupper.

Barn och unga i skyddat boende

Skyddat boende är ett boende som tillhandahåller platser för heldygnsvistelse avsedda för personer som behöver insatser i form av skydd mot hot, våld eller andra

³⁶ För den som är bosatt i landet utan att vara folkbokförd med hemkommun den kommun som han eller hon stadigvarande vistas i eller, om han eller hon saknar stadigvarande vistelseort, den kommun som han eller hon för tillfället uppehåller sig i. Detsamma gäller den som är kvarskrivnen i en kommun.

³⁷ 7 kap. 22 § skollagen

³⁸ 15 kap. 30 § skollagen

³⁹ 15 kap. 5 § skollagen. Bestämmelserna om gymnasieskolan gäller bara för ungdomar som är bosatta i landet. I 29 kap. 2–5 §§ skollagen finns ytterligare bestämmelser om bosättning och rätten till utbildning.

Redovisning av regeringsuppdrag

13 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367
Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017
Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

övergrepp tillsammans med andra relevanta insatser.⁴⁰ Skyddade boenden kan drivas av ideella organisationer, kommuner och även som bolag. Det finns också några enstaka som drivs av en ekonomisk förening eller stiftelse.⁴¹

De flesta barn som bor i skyddat boende gör det som medföljande till en vårdnadshavare som har behov av ett skyddat boende. Vårdnadshavaren beviljas då skyddat boende som en insats enligt 4 kap. 1 § SoL och barnet blir i dessa fall inte placerat. Begreppet skyddat boende är inte reglerat i lagstiftningen.

Förslag om ny reglering av skyddat boende?

I december 2017 lämnade utredningen om ett stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende ett betänkande⁴² Utredaren föreslår bland annat att skyddat boende ska regleras i SoL⁴³ och att barn och unga i skyddat boende ska få ett eget beslut om placering.⁴⁴ Utredaren lämnar även vissa förslag till lagändringar för att stärka dessa barn och ungas rätt till skolgång.

I avvaktan på den fortsatta beredningen av utredningens förslag föreslås inte någon särskild anpassad modell för barn och unga i skyddat boende. Om regleringen ändras i enlighet med utredarens förslag bedöms den anpassade modellen för placeringar i familjehem, jourhem, HVB och stödboenden kunna användas även för skyddat boende. I sådant fall måste uppmärksamhet fästas vid de särskilda svårigheter som uppstår kring till exempel skyddade personuppgifter i samverkansarbetet kring dessa barn och unga.

Utredaren uppmärksammar särskilt skolgången för barn och unga i skyddat boende och föreslår ändringar i skollagen för att stärka rätten till skolgång för elever som vistas i skyddat boende på motsvarande som gäller för elever som placeras i HVB. Vidare föreslår utredaren att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att i samverkan med Skolverket ta fram en vägledning om skolgången för barn i skyddat boende. Den anpassade modell som här föreslås för familjehem, jourhem, HVB och stödboenden kan då beaktas. SAMS-modellen bedöms kunna utgöra grund för en sådan vägledning.

⁴⁰ Socialstyrelsens termbank

⁴¹ Socialstyrelsen, 2016. Kvalitet i skyddat boende.

⁴² SOU 2017:112. Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende. <http://www.regeringen.se/48dd30/contentassets/b52d361d33c14f7fa8c2522b61526150/sou-2017-112-ett-fonster-av-mojligheter.pdf>

⁴³ SOU 2017:112, sid 144

⁴⁴ SOU 2017:112, sid 189

Redovisning av regeringsuppdrag

14 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

Ensamkommande unga som fyllt 18 men inte 21 år och för vilka det inte längre finns ett beslut om placering enligt SoL eller LVU

Ensamkommande unga är som regel placerade fram till dess att de fyller 18 år. De unga bedöms då som vuxna och ansvaret övergår från socialtjänsten till Migrationsverket, som erbjuder boende på sina anläggningsboenden. Dessa boenden finns oftast i en annan kommun än den som den unge bott i, vilket medför betydande risker för att skolgången avbryts. Svårigheterna att anvisa ett anläggningsboende i närheten ökar när Migrationsverket nu avvecklar anläggningsboenden i takt med att antalet asylsökande minskar. Migrationsverket bokar dock, om så är möjligt, en plats i samma eller närliggande kommun för att den unge ska kunna gå kvar i skolan och behålla eventuella vårdkontakter.

Om socialtjänsten bedömer att den unge även efter fyllda 18 år har behov av vård inom socialtjänsten i form av en placering enligt SoL eller LVU kan placeringen fortgå, varvid kommunens ansvar för den unge kvarstår. En del kommuner erbjuder även unga utan sådant vårdbehov att fullfölja sin skolgång i kommunen och tillhandahåller lösningar på boendefrågan.

Inför 18-årsdagen erbjuder Migrationsverket samtal med den unge tillsammans med den unges gode man för att informera om vad som gäller när den unge fyller 18 år. Enligt Migrationsverkets riktlinjer ska samtalet bland annat innefatta frågor om skolgången. Samtalet ska hållas senast sex veckor före 18-årsdagen. Anvisning av anläggningsboende sker dock normalt ca två veckor före 18-årsdagen.

I socialnämndens uppgifter ingår även att i sin omsorg om barn och unga tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som barnet eller den unge kan ha när vården och fostran utanför det egna hemmet har upphört.⁴⁵ Socialtjänstens möjligheter att medverka till att den unges skolgång förblir obruten är dock avhängig av att den unges nya vistelseort blir känd och att en mottagande skola kan identifieras. Dessa möjligheter är starkt begränsade med tanke på den korta framförhållning som Migrationsverket kan erbjuda.

Än mindre blir möjligheterna i de fall då den unges ålder skrivs upp till 18 år efter en åldersbedömning. Socialtjänsten kan visserligen ha kännedom om att en åldersbedömning görs men saknar förhandskunskap om när beslut ska fattas. Framförhållningen i dessa fall, och därmed möjligheten att bidra till att skolgången förblir obruten, är i princip obefintlig.

De unga som beviljas uppehållstillstånd och som bor på Migrationsverkets anläggningar omfattas av bosättningslagen och ska anvisas till en kommun. Kommunen ska ta emot personen inom två månader efter anvisningsbeslutet. I den mån det är

⁴⁵ 5 kap. 1 § tionde punkten SoL

Redovisning av regeringsuppdrag

15 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

möjligt ska anvisningen göras till en kommun i närheten av anläggningsboendet under förutsättning att kommunens tilldelade kvot inte är fylld.

Behovet av samverkan för att främja obruten skolgång accentueras ytterligare av att regeringen föreslagit att en ny möjlighet till uppehållstillstånd för studier på gymnasial nivå ska öppnas för vissa ensamkommande unga som har fått, eller annars skulle komma att få, ett beslut om utvisning.⁴⁶ Lagändringen föreslås träda i kraft redan 1 juli 2018.

Mot bakgrund av de särskilda förutsättningar som redovisats ovan för gruppen ensamkommande som fyllt 18 men inte 21 år och som inte längre är placerade bedöms den föreslagna modellen inte vara tillämplig för denna grupp. I samråd med Migrationsverket har kritiska punkter för att öka kontinuitet i skolgången och tänkbara lösningar identifierats. Någon särskild modell anpassad för målgruppen föreslås dock inte. I en samverkansmodell för denna grupp unga bör Migrationsverket vara en aktiv samverkanspart.

Föreslagna anpassningar

I arbetet med att anpassa SiSam-modellen har hänsyn bland annat tagits till att boende och skola, till skillnad mot vad som gäller vid SiS-placeringar, har skilda huvudmän. Det innebär att samverkansarbetet fordrar fler steg än SiSam-modellens sju rutiner.

Vidare har hänsyn tagits till redovisade erfarenheter av Sisam-modellen samt till synpunkter som framkommit i de samråd som redovisats ovan, särskilt samråd och dialog med kommuner.

I arbetet med modellen har det framkommit att det såväl lokalt i kommuner som regionalt finns ett flertal samverkansmodeller mellan socialtjänst och skola samt ibland även med hälso- och sjukvården. Dock har exemplen på fungerande ”verkstad” varit betydligt färre. Som tidigare redovisats har regeringens nationella samordnare för den sociala barn- och ungdomsvården lyft problemen som kommunerna upplever att det, trots otaliga satsningar, inte blir som det är tänkt. Erfarenheterna från implementeringen av SiSam-modellen visar även de på svårigheterna att omsätta aldrig så väl formulerade planer i verksamheten. Den nationella samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvården har också redovisat en tidsstudie där det framgår att endast två procent av socialsekreterares tid används till utvecklingsarbete.⁴⁷

⁴⁶ Prop 2017/18:252

⁴⁷ Socialdepartementet 2017. *Barnet och ungdomens reform – Förslag för en hållbar framtid*. Slutrapport från den nationella samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvården, 2017, sid 18

Redovisning av regeringsuppdrag

16 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

Den anpassade modellen, SAMS (Samverkan Socialtjänst Skola), har därför utformats som konkreta anvisningar för vad berörda befattningshavare, främst socialsekreterare och rektorer, bör göra i varje steg i modellen. Varje steg representerar en kritisk punkt som identifierats för att samverkan för en obruten skolgång ska kunna fungera.

SAMS-modellen har också utformats utifrån mer generella erfarenheter av villkor för fungerande samverkan. Dit hör att ansvar och roller för de samverkande parterna är tydliggjorda, att de samverkande parterna har kunskap om och respekt för varandras uppdrag samt att de utifrån den kunskapen också har realistiska förväntningar på varandra. Därför har till de konkreta anvisningarna också lagts texter med hänvisning till regelverk som gäller för socialtjänst och skola, regelverk som är kända inom respektive verksamhet men som är viktiga för att öka kunskap och förståelse hos den andre.

SAMS-modellens utformning syftar också till att bidra till möjligheterna att nå samsyn och en gemensam målbild.

Landets kommuner skiljer sig åt i en rad avseenden. Variationerna i t.ex. storlek och kommunal organisation är mycket stora. Modellen kan därför ses som en minsta gemensam nämnare där lokala avvikelser kan förekomma.

Det bör understrykas att modellen bygger på frivillig medverkan från vårdnadshavare och/eller placerade barn eller unga. Socialtjänsten har en informationsskyldighet och ett ansvar att verka för delaktighet. Socialtjänsten har också ett ansvar för att barnet eller den unge får en lämplig utbildning samt ett förstahandsansvar för att samverkan ska komma till stånd. Genom dialog med vårdnadshavaren och/eller barnet eller den unge behöver socialsekreteraren informera om vad socialtjänstens samverkan med skolan innebär.

Redovisning av regeringsuppdrag

17 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

SAMS-modellen

Hela SAMS-modellen återfinns i bilaga 1. Nedan återges endast en översiktlig bild av modellens olika steg.

Inför placering

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
1.	Inhämta samtycke från vårdnadshavare och/eller barnet/den unge rörande samverkan med skolan.	Socialsekreterare	Uppgifter som annars omfattas av sekretess kan lämnas över till skolan.
2.	Kontakta utbildningsförvaltningen i den kommun där eleven ska fortsätta sin skolgång under placeringen.	Socialsekreterare	En mottagande skola finns inför placering. Socialsekreteraren får kontaktuppgifter till nya skolan.
3.	Vid placering som innebär skolbyte till skola i annan kommun, informera utbildningsförvaltningen i hemkommunen.	Socialsekreterare	Hemkommunen får information om skolbyte och ges förutsättningar att ta ansvar för elevens skolplikt och rätt till utbildning.
4.	Kontakta rektor på avlämnande och mottagande skolor om överlämning.	Socialsekreterare	Avlämnande och mottagande skola upprättar kontakt och förbereder överlämning.
5.	Sammanställ relevant skolinformation enligt <i>checklista 1</i> . Inhämta samtycke vid behov.	Rektor avlämnande skola eller ansvarig på utbildningsförvaltningen	Pedagogisk överlämning sker inför skolbyte.

Redovisning av regeringsuppdrag

18 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

6.	Sammankalla till övergångssamtal där pedagogisk överlämning och planering av skolgången sker <i>enligt checklista 2</i> .	Rektor mottagande skola	Skolgången under placeringen utgår från elevens förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Elevens delaktighet säkerställs.
----	---	-------------------------	---

Under placering

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
7.	Ta kontakt med skola inom ramen för socialtjänstens uppföljning av placeringen.	Socialsekreterare	Uppföljningen omfattar skolgången och att eleven får lämplig utbildning.
8.	Bevaka skolplikt och elevens rätt till utbildning.	Utbildningsförvaltningen i elevens hemkommun och rektor mottagande skola.	Skolgången fullgörs och elevens rätt till utbildning och stöd tillgodoses.

Inför avslut

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
9.	Inhämta samtycke från vårdnadshavare och/eller barnet/den unge rörande samverkan med skolan.	Socialsekreterare	Uppgifter som annars omfattas av sekretess kan lämnas över till skolan.
10.	Kontakta utbildningsförvaltningen i den kommun där eleven ska fortsätta sin skolgång.	Socialsekreterare	En mottagande skola finns inför avslut. Socialsekreteraren får kontaktuppgifter till nya skolan.

Redovisning av regeringsuppdrag

19 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

11.	Vid flytt som medför skolbyte till skola i annan kommun, informera utbildningsförvaltningen i hemkommunen.	Socialsekreterare	Hemkommunen får information om skolbyte och ges förutsättningar att ta ansvar för elevens skolplikt och rätt till utbildning.
12.	Kontakta rektor vid berörda skolor om överlämning.	Socialsekreterare	Avlämnande och mottagande skola upprättar kontakt och förbereder överlämning.
13.	Sammanställ och överlämna relevant skolinformation <i>enligt checklista 1</i> . Inhämta samtycke vid behov.	Rektor avlämnande skola (skola under placering)	Pedagogisk överlämning sker inför skolbyte då placeringen upphör.
14.	Sammankalla till övergångssamtal där pedagogisk överlämning och planering av skolgången efter placeringen sker <i>enligt checklista 2</i> .	Rektor mottagande skola (efter placeringen)	Skolgången efter placeringen utgår från elevens förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Elevens delaktighet säkerställs.

Uppföljning efter placering

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
15.	Följ upp om elevens skolgång varit obruten och elevens skolförankring.	Socialtjänsten eller utbildningsförvaltningen	Dokumentera kontinuitet i elevens skolgång.
16.	Följ upp modellen på lokal nivå.	Socialtjänsten eller utbildningsförvaltningen	Kommunen får underlag för förbättring av arbetet utifrån modellen.

Redovisning av regeringsuppdrag

20 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

Uppföljning och utvärdering av modellen

Enligt uppdraget ska uppföljning och utvärdering omfatta två delar. Närmare överväganden kring utformning av uppföljning och utvärdering redovisas i Bilaga 4, *Plan avseende uppföljning och utvärdering av modell för skolsamverkan (SAMS-modellen)*.

Uppföljning på individnivå

Enligt uppdraget ska det av den anpassade modellen framgå hur uppföljning på individnivå ska genomföras, i syfte att utläsa vilken effekt modellen har haft för flickor respektive pojkar avseende skolförankring och obruten skolgång.

Uppföljning på individnivå av om skolgången varit obruten, eller snarare i vilken utsträckning kontinuitet har kunnat upprätthållas vid arbete enligt modellen, föreslås ske lokalt i respektive kommun. Kommunen kan själv avgöra formerna för uppföljningen och var i kommunen ansvaret för uppföljningen ska ligga. Den behöver dock göras regelbundet och kan genomföras löpande, till exempel en till två månader efter skolbytet eller en gång per termin eller år. Uppföljningen kan med fördel ingå i kommunens systematiska kvalitetsarbete.

Kontinuitet ges här två betydelser. Dels kontinuitet i tid, det vill säga att avbrott i skolgången efter placering som medför skolbyte ska vara så kort som möjligt. Dels också kontinuitet vad gäller innehåll, det vill säga att skolgången vid mottagande skola planeras och bedrivs så att den utgår från elevens förutsättningar, behov och kunskapsnivå.

I modellen ingår ett antal frågor som kan ge stöd till kommunen i uppföljningen av obruten skolgång. Frågorna är framtagna för att besvaras av rektor vid mottagande skola som ett sätt följa upp kontinuitet i skolgången vid skolbyten i samband med placeringar.

Kommunen kan sedan sammanställa och analysera svaren i syfte att få underlag för sitt förbättringsarbete. Detta kan t.ex. ske inom ramen för det systematiska kvalitetsarbete som bedrivs inom såväl skola som socialtjänst.

Någon renodlad effektstudie bedöms inte som möjlig att genomföra på grund av metodologiska problem. En sådan studie skulle bland annat kräva tillgång till kontrollgrupper av placerade barn och unga där samverkan kring obruten skolgång inte förekommer. Det medför svårigheter att skapa en renodlad kontrollgrupp. Kontinuitet i skolgången påverkas också av flera andra faktorer som gör det svårt att isolera effekter av modellen.

Det finns vare sig i forskning eller i praxis någon vedertagen definition av begreppet skolförankring. En möjlig avgränsning är att skolförankring avser elevens egen

Redovisning av regeringsuppdrag

21 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

upplevelse av samhörighet med skolan, samhörighet med vuxna, samhörighet med andra elever och samhörighet med skolan generellt.

Andra mer indirekta mått på skolförankring kan vara närvaro eller kunskapsresultat. Sådana mått tenderar dock att mer spegla andra förhållanden än tillämpningen av SAMS-modellen.

Ska skolförankring ingå som en del i uppföljningen av SAMS-modellen bedöms kompletterande intervjuer med (ett urval av) placerade elever i kommunen vara mest ändamålsenligt. I intervjuerna kan placerade barn och ungas röster tillvaratas. I modellen beskrivs även frågeställningar som kan belysas i intervjuerna kortfattat och hur kommunerna kan följa upp skolförankring.

Uppföljning och utvärdering på aggregerad nivå

I uppdraget ingår att presentera förslag på hur den anpassade modellen kan följas upp och utvärderas på aggregerad nivå.

Uppföljning och utvärdering av detta slag bedöms lämpligast göras av nationell aktör. Den närmare utformningen av uppföljningen och utvärderingen bör avgöras av den aktör som får uppdraget. Här föreslås endast områden som bör omfattas.

Användning och tillämpning av SAMS-modellen

Här efterfrågas kommunernas uppfattning av modellen, hur de använder och tillämpar den samt eventuella behov av förbättringar av modellen.

Exempel på frågeställningar

1. Hur tillämpar kommunerna SAMS-modellen?
2. Bedömer kommunerna som använder modellen att den bidrar till en ökad kontinuitet i skolgången för placerade barn och unga?
3. Vilka behov av eventuella förbättringar av modellen finns?
4. Varför har vissa kommuner valt att inte använda modellen?
5. Hur följs modellen upp?

Förutsättningar för samverkan

Här efterfrågas kommunernas möjligheter och eventuella hinder att använda SAMS-modellen. Här efterfrågas även vilka förutsättningar kommunerna menar behöver vara uppfyllda för att få fungerande samverkan inom och mellan kommuner till stånd.

Redovisning av regeringsuppdrag

22 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

Spridning

I regeringsuppdraget ingår att sprida modellen. Socialstyrelsen, Skolverket och SPSM avser att sprida modellen genom sina ordinarie kanaler. Det innebär att modellen kommer att spridas bland annat genom digitala nyhetsbrev och i de fora där myndigheterna möter sina målgrupper. Varje myndighet ansvarar för att anpassa formerna för spridningen utifrån sin kännedom om hur man bäst når sina respektive målgrupper. För Socialstyrelsens del är de främsta målgrupperna socialsekreterare som arbetar med utredning och placering av barn och unga, deras chefer, politiker i socialnämnd samt företrädare för boenden som tar emot placerade barn och unga. För Skolverkets och SPSM:s del är de primära målgrupperna rektorer och personal inom elevhälsan, chefer på utbildningsförvaltning samt politiker i utbildningsnämnd.

BBIC, Barns behov i centrum, beskriver ett arbetssätt för socialtjänstens barn- och ungdomsvård. Det innehåller en struktur för handläggning, genomförande och uppföljning av myndighetsutövningen. BBIC förvaltas av Socialstyrelsen. Alla kommuner utom en använder BBIC. Det innebär att majoriteten av alla socialsekreterare som arbetar med placerade barn och unga använder BBIC i sitt dagliga arbete. Arbetet med SAMS modellen har resulterat i att Socialstyrelsen kommer att göra justeringar i BBIC som kan stödja arbetet med modellen. Socialtjänstens ansvar för att barn och unga ska få obruten skolgång även när de placeras behöver belysas och därför behöver termen även finnas i BBIC.

Termen obruten skolgång kommer att skrivas in i både Grundbok i BBIC samt Metodstöd i BBIC där det är lämpligt.

Socialstyrelsen har lagt till ytterligare en rubrik i BBIC genomförandeplan *”Beskriv de åtgärder som planeras för att barnet ska få lämplig utbildning i förskola eller skola.”* När ett barn placeras ska det bland annat finnas en genomförandeplan. Syftet är att bidra till att vården planeras, bedrivs målinriktat och följs upp. Det har framkommit bland annat i SKL:s utvecklingsarbete för förbättrad dokumentation inom social barn- och ungdomsvård att socialsekreterarna många gånger i genomförandeplanen skriver generella mål. Syftet med detta tillägg som är hämtat ur 7 kap. 3 § Socialstyrelsens föreskrift 2012:11 är att förtydliga att socialtjänsten måste beskriva vad de planerar att göra för att barnet ska få lämplig utbildning.

Socialstyrelsen kommer att se över det dokumentationsstöd i BBIC som finns för socialtjänstens samverkan med skola. Det har framkommit att vissa frågor behöver

Redovisning av regeringsuppdrag

23 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

förtydligas och att det kan vara lämpligt att lyfta in termen obruten skolgång i även i detta stöd.

Socialstyrelsen kommer även att se över om det behövs pedagogiskt stöd för att genomföra en placering. Det kan då handla om planering för skola, hälso- och sjukvård samt umgänge. Ur BBIC perspektivet kan det handla det om att påminna om tredelat föräldraskap och information till barn och unga.

Ytterligare en del i spridningen är att de samverkande myndigheterna kommer att ha en föreläsning på Socionomdagarna hösten 2018 för att berätta om SAMS-modellen.

Ett möte har hållits med SKL:s utvecklingsledares spridningsgrupp om deras medverkan i att sprida modellen.

Regeringsuppdraget om tidiga och samordnade insatser⁴⁸ kommer i sitt arbete medverka till att sprida modellen.

Fortsatt arbete - Implementering

Att endast sprida modellen via kanaler som redovisats bedöms inte vara tillräckligt för att modellen ska komma till användning så som det är tänkt. Möjligheterna att få modellen både känd och tillämpad bedöms öka väsentligt om kommuner kan erbjudas stöd i implementeringen, t.ex. på liknande sätt som erbjöds för SiSam-modellen genom SPSM:s försorg.

En hanterlig form för implementering av modellen bedöms vara att ett urval kommuner, utvalda så att de representerar olika kommuntyper, utses till pilotkommuner för SAMS-modellen och att dessa erbjuds statligt stöd i implementeringsarbetet. I förutsättningarna bör ingå att de utvalda kommunerna åtar sig att ingå i nätverk för att sprida erfarenheter till övriga kommuner. Önskvärt vore också att ett eventuellt pilotförsök kunde följas av externa forskare.

Förvaltning av modellen

Socialstyrelsen är förvaltningsmyndighet för den kommunala socialtjänsten som har ansvar för placering av barn och unga. Socialstyrelsen bedöms därför vara den myndighet som är bäst lämpad att anförtros ansvar för förvaltning av SAMS-modellen.

Ansvaret innebär primärt att Socialstyrelsen ges ansvar för att, i samverkan med Skolverket och SPSM, uppdatera och anpassa SAMS-modellen när det förädlas av

⁴⁸ U2017/01236/GV

Redovisning av regeringsuppdrag

24 (24)

Dnr Skolverket 7.5.2-2017:1367

Dnr Socialstyrelsen 3.8-8704/2017

Dnr SPSM 9 UTV-2017/3

ny författningsreglering, av resultat från uppföljning och utvärdering eller när det annars är påkallat.

SAMS-modellen kommer att göras tillgänglig på www.socialstyrelsen.se. Från www.skolverket.se och www.spsm.se kommer modellen att nås genom länkning till Socialstyrelsen.

Slutord

Placerade barn och unga tillhör samhällets allra mest utsatta. Skolgången för dessa är ofta eftersatt. En väl fungerande skolgång kan vara en avgörande faktor för att de ska klara sig väl senare livet. Även uppföljning av deras skolgång är ett eftersatt område. De samverkande myndigheterna ser därför positivt på att uppföljning på individnivå blir en del av den anpassade modellen. Uppföljning av kontinuiteten i skolgången, såväl på individuell som aggregerad nivå kan även komma att ge värdefull kunskap om hur skolgången generellt ska kunna förbättras för placerade barn och unga.

Insatser för att säkerställa skolgång för placerade barn och unga är inte bara till gagn för den enskilde utan sannolikt även en lönsam samhällelig investering. Ett sätt att försöka beräkna lönsamhet är att ställa kostnader för att arbeta enligt modellen mot möjliga vinster. Det bör understrykas att modellen inte innehåller några nya åtaganden för vare sig socialtjänst eller skola, endast förslag till rutiner för sådant som ändå ska göras enligt gällande reglering. Om arbete enligt modellen kunde leda till att 100 barn eller unga enligt det första typfallet som redovisats ovan kunde undvikas skulle den samhällsekonomiska vinsten uppgå till 600 miljoner kronor. Vinsten om 100 barn eller unga enligt det andra typfallet kunde undvikas skulle uppgå till 1 100 miljoner och på motsvarande sätt enligt det tredje typfallet till 3 200 miljoner kronor. Det framgår att insatser för att tillförsäkra placerade barn och unga kontinuitet i skolgången har potential att bli samhällsekonomiskt mycket lönsam.